

HỘI ÁI-HỮU BIÊN-HOÀ

Website: <https://www.bienhoatx.com>

Email liên lạc: datlam1951@yahoo.com

Hội Ái-Hữu Biên-Hoà hân hạnh giới thiệu đến quý vị bài: **Uống Nước Nhớ Nguồn** của **Phong Châu**. Hội chân thành cảm tạ giả. Kính mời. **Trân trọng**.

UỐNG NƯỚC NHỚ NGUỒN

Có lẽ ông Trời thấu hiểu lòng người cho nên thời tiết tại thành phố Houston sau những ngày nóng của “hậu bầu cử” đã có chút gió mát vào ban mai báo hiệu cho “một mùa Thu muộn” đã đến. Chẳng những thế, ông Trời còn ban thêm tí ơn “mưa móc” làm cho hoa lá rủ nhau đổi màu xanh tươi.

Tháng 11 có Lễ Tạ Ơn để con dân nước Mỹ có dịp nhớ đến công ơn của những người dân bản địa “Da Đỏ” đã giúp cho những người từ lục địa xa xôi bên trời Âu dùng thuyền “vượt biên” để đến bến bờ Tự Do ở vùng đất “Tân Thế Giới”. Cùng mang ý nghĩa đó, Hội Ái-Hữu Biên-Hoà đã

tổ chức một Ngày Lễ Vía Đức Thượng Đẳng Thần Trần Thượng Xuyên – người đã có công khai mở vùng đất Biên-Hoà Đồng-Nai cách nay gần bốn thế kỷ. Buổi lễ được tổ chức vào ngày 17 tháng 11 – 2024, nhằm ngày 17 tháng 10 năm Giáp Thìn.

Vậy Ngài Trần Thượng Xuyên là ai? Chắc chắn những ai được sinh ra và lớn lên tại vùng đất Biên-Hoà cũng như những ai đã đến đây sinh sống lập nghiệp cùng với những người đến làm việc lâu năm đều biết đến tên Ngài Trần Thượng Xuyên. Xin tóm tắt tiểu sử và công trạng của Ngài trước khi tường thuật về buổi Lễ Vía Ngài.

Trần Thượng Xuyên (1626 – 1720) người huyện Ngô-Xuyên, phủ Cao-Châu thuộc tỉnh Quảng-Đông, Trung-Quốc. Ông là Tổng Binh của ba châu: Cao-Châu, Lô-Châu và Liêm-Châu dưới triều nhà Minh (1368 – 1644). Khi nhà Minh sụp đổ, nhà Mãn Thanh lên ngôi cai trị. Nhiều bậc trung thần của nhà Minh không quy phục Mãn triều nên nổi lên chống đối qua phong trào “Phản Thanh Phục Minh”, trong đó có tướng Trương Ngạn Địch và tổng binh Trần Thượng Xuyên. Công cuộc “Phản Thanh Phục Minh” thất bại nên hai vị tướng này tìm đường tị nạn, mang ba ngàn quân lính cùng gia quyến lên 50 chiến thuyền xuôi Nam để vào nước ta xin triều kiến chúa Nguyễn Phúc Tần, lúc bấy giờ đang cai trị “Đàng Trong”, để xin làm dân nước Đại-Việt. Trên đường “vượt biên” không may gặp bão nên nhóm thuyền do tướng Trương Ngạn Địch và Hoàng Tiến dẫn đầu bị trôi dạt về phía cửa sông Tiền-Giang, từ đó họ đến định cư ở vùng Định-Tường/Mỹ-Tho. Nhóm thuyền của tổng binh Trần Thượng Xuyên và Trần An Bình vào cửa Cần-Giờ, ngược sông Đồng-Nai rồi dừng lại và chọn đất cù lao để lập nghiệp. Đó là Cù-Lao Phố ngày nay.

Từ một vùng đất rừng hoang dã, Tổng Binh Trần Thượng Xuyên đã một mặt huy động, đôn đốc đồng bào khẩn hoang trồng trọt phát triển về nông nghiệp, một mặt khuyến khích thương nhân khuếch trương xây dựng phố xá, mở mang các bến sông, trao đổi buôn bán với các thương

nhân trong và ngoài nước. Nhờ đó, không bao lâu cả một vùng tả ngạn sông Đồng-Nai từ làng Bình-Hoà cho đến Cù-Lao Phố đã trở thành một khu đô thị sùng túc, đời sống của dân chúng không ngừng phát triển và được an cư lạc nghiệp.

Ngoài ra, dũng tướng Trần Thượng Xuyên cũng đã nhiều phen giúp chúa Nguyễn dẹp tan nhiều đám phản loạn, thảo khấu nổi lên trong vùng để bảo vệ sự bình yên cho dân chúng. Con trai của Trần Thượng Xuyên là tướng Trần Đại Định nối nghiệp cha theo phò chúa Nguyễn và được phong chức Tổng Binh với tước vị Định Viễn Hầu chỉ huy hai đạo binh ở Phiên Trấn và Long Môn. Đến đời cháu là Trần Lực cũng phò chúa Nguyễn.

Như vậy, cả ba đời họ Trần đều là tướng tài được chúa Nguyễn trọng dụng. Để ghi nhớ công ơn mở mang bờ cõi, hưng quốc an dân của tướng Trần Thượng Xuyên, chúa Nguyễn đã ban cho đại gia đình họ Trần tước vị cao quý là:

NGUYỄN VI VƯƠNG – TRẦN VI TƯỚNG ĐẠI ĐẠI CÔNG THẦN BẤT TUYỆT

Về sau vua Minh Mạng và Thiệu Trị đều tấn phong cho Ngài tước vị

THƯỢNG ĐẲNG THẦN TRẦN THƯỢNG XUYÊN

Tại thành phố Biên-Hoà có ngôi đình Tân-Lân, nằm cạnh bờ sông Đồng-Nai ở xã Bình-Trước tỉnh Biên-Hoà, đã được dân chúng tôn tạo năm 1906 để thờ phượng Đức Ông. Ngoài ra, có một con đường và một trường trung học bán công mang tên Trần Thượng Xuyên nằm trong lòng thành phố Biên-Hoà. Điều này, nói lên lòng tôn kính và nhớ ơn bậc đại công thần, đại ân nhân đã có công khai phá, mở mang xứ sở và đã “hiển thánh” độ trì cho con dân Biên-Hoà luôn được bình an.

Hằng năm, con dân và thân hữu Biên-Hoà quy tụ để cử hành Lễ Vía Đức Ông rất long trọng tại Biên-Hoà (Việt-Nam), San Jose (California) và Houston (Texas). Công việc này được ghi lại trong hai đoạn ngũ ngôn:

Mỗi năm khí Tiểu Tuyết
Tân-Lân cúng Kỳ Yên
Cầu Thần Hoàng linh kiệt
Hộ trì dân Trấn-Biên

Nay “Từ Đường” Houston
Vẫn noi theo mỹ tục
Làm lễ vía Đức Ông
Với tấc lòng bái phục (*)

() Phần tiểu sử được trích từ “Tiểu Sử Và Công Nghiệp Đức Thượng Đẳng Trần Thượng Xuyên” của Hội Ái-Hữu Biên-Hoà – Houston, Texas.*

Tôi nhận lời mời của Hội Ái-Hữu Biên-Hoà đến dự Lễ Vía Ngài Trần Thượng Xuyên hôm 17 tháng 11 năm 2024. Mặc dù, hôm đó trời đổ mưa trăm phần trăm nhưng gia đình tôi gồm bốn người vẫn lên xe chạy đến chùa Ông Bổn để dự lễ. Chùa Ông Bổn là ngôi chùa của người Hoa nằm ngay khu thương mại Bellaire. Có lẽ vì trời mưa nên đồng hương đến hơi trễ, buổi lễ bắt đầu chậm chững ba mươi phút với số người tham dự trên một trăm, ngồi trong hội trường rộng thoáng. Khi bước vào hội trường thì thấy ngay mọi việc đã sẵn sàng về cách chưng bày bàn thờ, các phẩm vật, thức ăn tế lễ và nhân sự thực hiện.

Chị Thái Hằng điều hợp buổi lễ bắt đầu bằng lễ chào quốc kỳ Hoa-Kỳ và Việt-Nam Cộng-Hoà cùng phút mặc niệm để nhớ đến công ơn tiên tổ đã dày công dựng nước và cứu nước cùng các bậc anh hùng liệt nữ đã chiến đấu hy sinh để bảo vệ TỰ DO ĐỘC LẬP cho tổ quốc Việt-Nam.

Tiếp đến là Lời Chào Mừng của ông Hội Trưởng Hội Ái-Hữu Biên-Hoà tại Houston, ông Lâm Sĩ Đắt, một nhân sĩ đã đóng góp nhiều công sức cho Cộng Đồng Người Việt tại thành phố Houston. Một cháu gái tuổi chừng 15 – 16 tuổi thay mặt ban tổ chức đọc tiểu sử của Ngài Trần Thượng Xuyên với giọng âm tiếng Việt rất rõ ràng và khúc triết. Đây là một điều đáng khen ngợi, không những hậu duệ trẻ tuổi đến tham dự buổi lễ mà còn góp sức vào việc tổ chức khiến các bậc trưởng thượng và đồng hương Biên-Hoà vô cùng vui mừng.

Phần chính của buổi lễ là phần tế lễ theo nghi thức cổ truyền Việt-Nam. Chủ lễ là ông Lâm Sĩ Đắt xướng và các học trò lễ theo đó mà nhịp nhàng đồng bộ bước tới bước lui, quỳ bái dâng hương, dâng rượu, dâng lễ vật...hoà cùng tiếng chiêng tiếng trống vang cả hội trường. Chắc chắn, việc tế lễ này mất nhiều công sức và thời gian để tập luyện. Nhưng hơn

hết vẫn là tinh thần “Uống Nước Nhớ Nguồn” của những người con dân ngày nào của vùng đất phì nhiêu Biên-Hoà được bồi đắp bởi phù sa của sông Đồng-Nai.

Phần tế lễ vừa chấm dứt là lúc đồng hương Biên-Hoà tuần tự sắp hàng để tiến lên trước bàn thờ có đặt bài vị của Ngài Trần Thượng Xuyên để dâng hương bái kính. Tôi cũng theo sau những đồng hương và thân hữu Biên-Hoà để dâng hương cúng Ngài. Trong hàng người tiến hương cúng Đức Ông, tôi chú ý thấy có ba người Mỹ, tay cầm nhang thơm toả khói, đang bước đến trước bàn thờ để cúng bái. Có lẽ, đây là những chàng “con rể” hay “cháu rể” của các đồng hương Biên-Hoà. Tôi tin rằng những chàng “con rể cháu rể” này cũng đã được giải thích cho nghe về Ngài Trần Thượng Xuyên và họ đã “nhập gia tùy tục” và thấy rõ nét văn hoá của người Việt-Nam về lòng kính trọng và biết ơn.

Vào mùa Lễ TạƠn, khắp nước Mỹ của người Hoa-Kỳ lại diễn ra một buổi Lễ “TạƠn”; và cũng trong thời gian này, hằng năm đồng hương và thân hữu Biên-Hoà có dịp tổ chức Ngày Lễ Vía Đức Ông, lần thứ 23. Âu

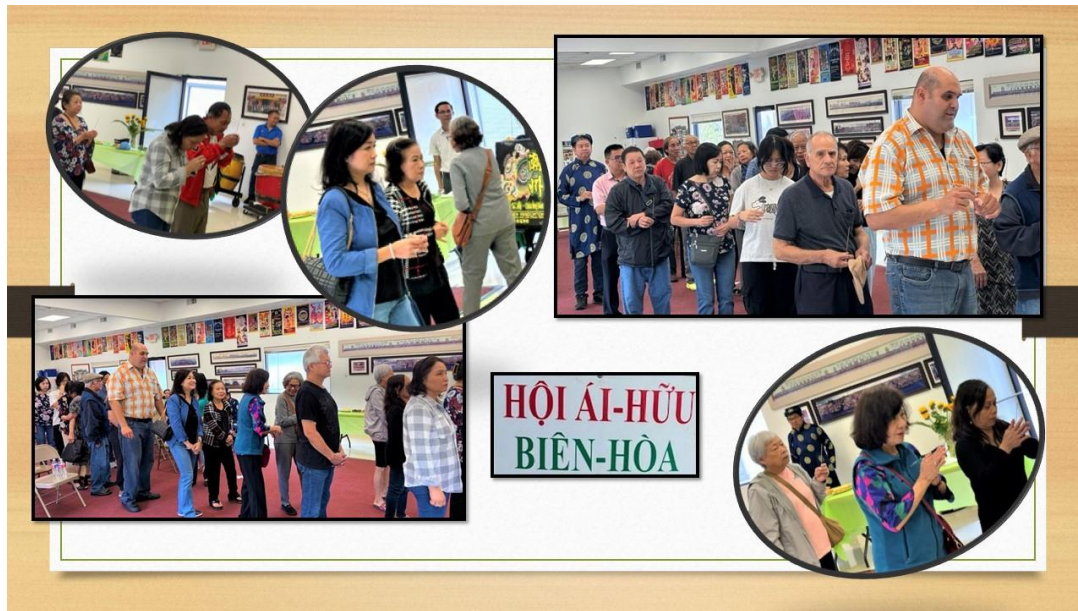
cũng là dịp đã cho chúng ta thấy được nét nhân văn, nét văn hoá Đông-Tây đều có chung một ý nghĩa về “lòng biết ơn”.

Cũng cần ghi nhận là, để tạo không khí vui hoà của đồng hương Biên-Hoà trong buổi lễ “kỳ yên/cầu an”, một đoàn lân chuyên nghiệp đã có mặt để biểu diễn, trước hết là đến cùng bái Ngai Trần Thượng Xuyên trước bài vị, và sau là giúp vui cho đồng hương trong lúc hàn huyên trò chuyện và hưởng lộc của Ngai.

Trong dịp này, tôi có dịp làm quen hỏi chuyện với vài vị là người Biên-Hoà, họ từng là những quân nhân, công chức, nhà giáo, doanh nhân, nông dân...đủ mọi thành phần mà mỗi năm họ đều có những cuộc họp mặt gặp gỡ và liên lạc giúp đỡ nhau. Được nghe nhắc lại những địa danh như quận Long-Thành, Đức-Tu, Tân-Uyên, Công-Thành, Dĩ-An, Nhơn-Trạch thời trước 1975 cùng những nơi chốn tôi từng đặt chân đến như núi Bửu-Long, núi Châu-Thới, Cầu-Ghềnh, Cù-Lao Phố hoặc những nơi nghe ra như có “tiếng nổ” một thời: kho đạn Long-Bình, kho đạn Thành Tuy-Hạ.

Nhắc về Biên-Hoà, tôi nhớ đến vài nhân vật nổi tiếng trong giới chính trị, văn học, quân sự...có gốc gác là người Biên-Hoà. Tiêu biểu có ba nhân vật tôi rất ái mộ. Trước hết, phải nhắc đến giáo sư Nguyễn Ngọc Huy, một chính khách thời Việt-Nam Cộng-Hoà đồng thời là một nhà thơ, nhà văn, người đã đồng sáng lập đảng Tân Đại Việt, là tổng thư ký của Phong Trào Quốc Gia Cấp Tiến đã từng có mặt trong phái đoàn tham dự hòa đàm Paris. Ông cũng từng là giáo sư dạy ở các trường Quốc Gia Hành Chánh, đại học Luật Khoa Sài-Gòn, đại học Cần-Thơ, đại học Đà-Lạt...Người thứ hai là nhà văn Bình Nguyên Lộc đã có hàng trăm tác phẩm xuất bản thời Việt-Nam Cộng-Hoà đủ mọi chủ đề. Về Dân Tộc Học có tác phẩm “Nguồn Gốc Mã-Lai của dân tộc Việt-Nam”, và hàng trăm tiểu thuyết, truyện ngắn và thơ. Tôi có đọc cuốn “Đò Dọc” của ông thời còn trung học. Nhân vật thứ ba tôi rất ngưỡng mộ là trung tướng Đỗ Cao Trí,

một vị tướng trẻ lập nhiều chiến công và từng là Tư Lệnh Quân Đoàn I, II và III, Tư Lệnh Sư Đoàn I Bộ Binh... đã tử nạn tháng 2 – 1971.

Tôi ở Mỹ, ngoài ba mươi năm và được tham dự nhiều cuộc họp mặt đồng hương nhưng chưa thấy có hội đồng hương nào còn gìn giữ bản sắc dân tộc mang tính cách cổ truyền như Hội Ái-Hữu Biên-Hoà. Nói như vậy, không có nghĩa là những hội Ái-Hữu Đồng-Hương khác không có những sinh hoạt mang đậm tính chất “Uống Nước Nhớ Nguồn” hay “Ăn Trái Nhớ Người Trồng Cây”. Hoặc tôi chưa có dịp đến dự cùng các hội đồng hương khác để thấy...?

Phần trên, tôi có trích hai đoạn ngũ ngôn trong bài nói về tiểu sử Ngài Trần Thượng Xuyên, trong đó có câu “**Tân-Lân cúng kỳ yên**”. Tân-Lân là tên ngôi đình, nơi thờ phượng Ngài Trần Thượng Xuyên ở Biên-Hoà. Còn “cúng kỳ yên” là gì? Rất vấn tắt: cúng kỳ yên còn gọi là “lễ kỳ yên” tức là “lễ cầu an” cầu cho “quốc thái dân an”, “mưa thuận gió hoà”. Qua các tài liệu về ngày lễ này, không thấy nói có “lễ kỳ yên” ở Bắc-Phần mà chỉ nghe nhắc đến “lễ kỳ yên” diễn ra tại Nam-Phần. Mỗi làng ở Nam-

Phần đều có lập đình thờ các vị thần hoàng hay còn gọi là thành hoàng là những vị công thần đã có công khai mở các vùng đất mới và bảo vệ cho dân chúng được an cư lạc nghiệp.

Ngoài Ngài Trần Thượng Xuyên của vùng đất Biên-Hoà Đồng-Nai, trong lịch sử Việt-Nam còn có rất nhiều vị “khai quốc công thần” được dân chúng thờ phượng trong những đình làng và hằng năm đều có tổ chức lễ “kỳ yên”; chẳng hạn như danh tướng Nguyễn Hữu Cảnh đời chúa Nguyễn Phúc Chu có công mở mang vùng đất Phương Nam vào thế kỷ thứ 17 được dân chúng thờ phượng tại đình thần Bình-Thủy thuộc tỉnh An-Giang. Ngài cũng được thờ phượng tại Cù-Lao Phố Biên-Hoà.

Một danh tướng khác cũng vào thời nhà Nguyễn là Nguyễn Văn Thoại tức Thoại Ngọc Hầu, người có công giữ nước đồng thời có công trong việc mở mang xây dựng bờ cõi Phương-Nam. Công lao lớn nhất của Ngài là việc lập nhiều làng trên các vùng đất mới với hai công trình của Ngài còn để lại cho tới ngày nay. Đó là hai con kênh đào mang tên Thoại-Hà (1818) và kênh Vĩnh-Tế (1819). Ngài được thờ phượng tại Núi Sập, tỉnh An-Giang.

Xét về mặt lịch sử, các Ngài Trần Thượng Xuyên, Nguyễn Hữu Cảnh, Nguyễn Văn Thoại đều là những công thần của triều nhà Nguyễn và cả ba đều là những người có công trong việc khi mở các vùng đất hoang hoá tại Phương Nam. Công cuộc này tác động đến đời sống của dân chúng qua nhiều thế hệ và cho mãi về sau. Đó là lý do tại sao ở Phương Nam có ngày “Lễ Kỳ Yên” mà ở Phương Bắc không có ngày lễ mang cùng tên.

Phong Châu

Đình thờ danh
tướng Nguyễn Hữu
Cánh
Tại Cù Lao Phố,
Biên Hòa

Đình thờ Đức Ông Trần Thượng Xuyên
Tại đình Tân Lâm, Biên Hòa

Đình thờ danh tướng
Thoại Ngọc Hầu
Tại Núi Sập, An Giang